

Artiklen søger at opstille alternativer til et formelt evalueringssystem, blandt andet ud fra den rigtige betragtning, at der faktisk foregår en omfattende og løbende mere uformel evaluering af forskningsopgaverne og deres gennemførelse. En række af disse alternative evalueringer er imidlertid behæftet med de samme skavanker, som det mere formelle system, for eksempel at kortsigtede og prestigebetonede synspunkter kan spille en urimelig rolle. Det mest spiselige af disse alternativer er uden tvivl en mere intens faglig debat, der både kan være forskningsmæssig frugtbar og samtidig forbedre grundlaget for og gennemsigtigheden i de mere formelle evalueringer, som ikke vil kunne undgås.

Afsluttende vil jeg nævne Torben Beck Jørgensens "Forskning og følelser", der systematiseret behandler, hvad man kunne kalde forskningsprocessens eller måske snarere skabelsesprocessens psykologiske problematik, fortrinsvis ved hjælp af citater fra fag- og skønlitteraturen. Herigennem blotlægges en række af de overvejelser og mekanismer, som de fleste inden for et forskningsmiljø gør sig, henholdsvis kan fanges ind af. Overvejelserne foregår imidlertid ofte mere eller mindre ubevidst og efterfølgende, hvorfor artiklens fortjeneste vel især består i at blotlægge disse forhold og i at genetablere en form for sammenhæng mellem forskning og kunst, som før vor tids disciplinopsplitning var mere "naturlig".

Niels Chr. Sidenius

Mark Poster, *Foucault, Marxism and History, Mode of Production versus Mode of Information*, Cambridge: Polity Press, 1984, 173 s., pp. 95 (pb.).

Allerede inden Foucault døde i sommeren 1984, havde han opnået en position som en af fransk åndslivs store, tunge drenge. Og havde han levet blot nogle få år mere, ville han muligvis være blevet en lige så samlende og central skikkelse blandt franske intellektuelle, som Sartre var det i 1950'erne og 1960'erne. For såvel Foucaults teoretiske originalitet som hans politiske radikalitet var fuldt på højde med Sartres. Den overvældende dækning, hans sidste to bøger, *Sexualitetens historie bind 2 og 3*, fik i fransk presse kun to dage før hans død, vidner om den betydelige opmærksomhed, der rettedes mod såvel Foucaults teoretiske arbejder som hans person.

Det var først i midten af 1970'erne, at Foucaults arbejder nåede ud til et større publikum end det, der befinder sig i Paris' latinerkvarter og nærmeste frankofile omegn. Herhjemme kom den første samlede og stadig læseværdige introduktion til Foucault i 1978 i form af Esbern Krause-Jensens *Viden og Magt* (København: Rhodos). Samtidig blev et bredere engelsk og amerikansk akademisk publikum opmærksom på, at Foucaults værker havde betydelige teoretiske implikationer, der rakte langt ud over de gale, forbryderne, bøsserne, eller hvis "historie" han nu havde sat sig for at skrive. Talrige er efterhånden de artikler og bøger – af svingende kvalitet og indforståethed – der har forsøgt at få greb om Foucaults rigt facetterede forfatterskab.

Mark Posters *Foucault, Marxism & History*, med undertitlen *Mode of Produc-*

Artiklen søger at opstille alternativer til et formelt evalueringssystem, blandt andet ud fra den rigtige betragtning, at der faktisk foregår en omfattende og løbende mere uformel evaluering af forskningsopgaverne og deres gennemførelse. En række af disse alternative evalueringer er imidlertid behæftet med de samme skavanker, som det mere formelle system, for eksempel at kortsigtede og prestigebetonede synspunkter kan spille en urimelig rolle. Det mest spiselige af disse alternativer er uden tvivl en mere intens faglig debat, der både kan være forskningsmæssig frugtbar og samtidig forbedre grundlaget for og gennemsigtigheden i de mere formelle evalueringer, som ikke vil kunne undgås.

Afsluttende vil jeg nævne Torben Beck Jørgensens "Forskning og følelser", der systematiseret behandler, hvad man kunne kalde forskningsprocessens eller måske snarere skabelsesprocessens psykologiske problematik, fortrinsvis ved hjælp af citater fra fag- og skønlitteraturen. Herigennem blotlægges en række af de overvejelser og mekanismer, som de fleste inden for et forskningsmiljø gør sig, henholdsvis kan fanges ind af. Overvejelserne foregår imidlertid ofte mere eller mindre ubevidst og efterfølgende, hvorfor artiklens fortjeneste vel især består i at blotlægge disse forhold og i at genetablere en form for sammenhæng mellem forskning og kunst, som før vor tids disciplinopsplitning var mere "naturlig".

Niels Chr. Sidenius

Mark Poster, *Foucault, Marxism and History, Mode of Production versus Mode of Information*, Cambridge: Polity Press, 1984, 173 s., pp. 95 (pb.).

Allerede inden Foucault døde i sommeren 1984, havde han opnået en position som en af fransk åndslivs store, tunge drenge. Og havde han levet blot nogle få år mere, ville han muligvis være blevet en lige så samlende og central skikkelse blandt franske intellektuelle, som Sartre var det i 1950'erne og 1960'erne. For såvel Foucaults teoretiske originalitet som hans politiske radikalitet var fuldt på højde med Sartres. Den overvældende dækning, hans sidste to bøger, *Sexualitetens historie bind 2 og 3*, fik i fransk presse kun to dage før hans død, vidner om den betydelige opmærksomhed, der rettedes mod såvel Foucaults teoretiske arbejder som hans person.

Det var først i midten af 1970'erne, at Foucaults arbejder nåede ud til et større publikum end det, der befinder sig i Paris' latinerkvarter og nærmeste frankofile omegn. Herhjemme kom den første samlede og stadig læseværdige introduktion til Foucault i 1978 i form af Esbern Krause-Jensens *Viden og Magt* (København: Rhodos). Samtidig blev et bredere engelsk og amerikansk akademisk publikum opmærksom på, at Foucaults værker havde betydelige teoretiske implikationer, der rakte langt ud over de gale, forbryderne, bøsserne, eller hvis "historie" han nu havde sat sig for at skrive. Talrige er efterhånden de artikler og bøger – af svingende kvalitet og indforståethed – der har forsøgt at få greb om Foucaults rigt facetterede forfatterskab.

Mark Posters *Foucault, Marxism & History*, med undertitlen *Mode of Produc-*

tion versus Mode of Information, er en af disse. Bogen er af flere grunde interessant. Blandt de vigtigste er Posters egen intellektuelle baggrund: Han er amerikaner, men i modsætning til så mange andre angelsaksiske, venstreintellektuelle Foucault-kommentatorer har han ikke tidligere været vejen omkring hverken Althusser- eller frankfurterskolen. Tværtom har hans tidligere speciale været den eksistentielle marxisme – hvorom han har udgivet flere værker – og det giver en forfriskende anderledes tilgang til tolkningen af Foucault. Bogens intention er meget fornuftigt at få placeret Foucault i forhold til den venstreintellektuelle kritiske teoritradition i Vesten. Foucault voksede ikke op i noget teoretisk ingemandsland, men var – trods sit årelange, frivillige exil ved universiteterne i for eksempel Uppsala, Warszawa og Hamburg – tydeligt præget af de toneangivende retninger i efterkrigstidens franske åndsliv, endog så meget, at Poulantzas i sin sidste bog anklagede Foucault for provinsialisme. Og da disse toneangivende kredse fortrinsvis slog Hegel- og/eller Marx-inspirerede toner an, kom dette nødvendigvis til at påvirke en venstreintellektuel sjæl som Foucault, der – som så mange andre venstreintellektuelle – i sin ungdom havde en tæt tilknytning til PCF.

Det er bogens hensigt at påvise, hvorledes Foucaults arbejder udgør såvel en fortsættelse af som et brud med den vestlige marxistiske teoritradition. Bogens udgangspunkt bliver derfor taget i en kritisk analyse af marxismens og neo-marxismens klassiske værker, hvor det angives, på hvilke felter disse må anses for at være utilstrækkelige i forhold til en kritisk teori om industrielt fremskredne samfund.

Således Marx selv, i forhold til hvem tre grundlæggende præmisser problematiseres. For det første den antropologiske præmis, at det mest fundamentale karaktertræk ved mennesket er stofskiftet med naturen, og at arbejdet – og dermed produktionsmåden – må udgøre den grundlæggende kategori, gennem hvilken al menneskelig aktivitet analyseres. Denne subjekt-objekt opfattelse er for eksempel forudsætningen for den marxistiske fremmedgørelsesteori, der hævder, at forholdet mellem subjekt og objekt under den kapitalistiske produktionsmåde vendes på hovedet. Frigørelse består derfor i at stille forholdet på benene igen. Faktisk, hævder Poster, er denne subjekt-objektteori/utopi baseret på den kristne skabelsesmyte, hvor Gud handler frit i forhold til (taler til) materien, og Poster betvivler, at dominansforhold bedst afdækkes ved, at det sociale rum – på i virkeligheden idealistisk vis – betragtes som et, hvor mænd og kvinder handler i forhold til ting.

Som alternativ hertil præsenterer Poster Foucaults grundlæggende præmis, at sociale relationer bedst analyseres som et net af magtteknologier, der handler i forhold til kroppen. Hermed hævdes hverken, at der ikke skulle eksistere mennesker og ting eller en (gensidig) relation mellem disse, men det hævdes, at dette ikke udgør det mest givtige udgangspunkt for en analyse af sociale fænomener. Derimod menes det, at de signifikante analyseobjekter for den historiske materialisme må blive de utallige og mangeartede diskurser og hermed forbundne praksiser, der konstituerer det sociale rum som et netværk af dominansmåder – og altså ikke blot den dominansmåde, der henfører sig til arbejdets organisering.

For det andet kritiseres Marx' fornuftsdoktrin for i virkeligheden at være et barn af oplysningsfilosofien. Denne får for eksempel til konsekvens, at Marx

universaliserer arbejderklassens interesser på samme måde, som oplysningsfilosofien tolkede borgerskabets interesser i universelle kategorier. Ved at gøre arbejdskraftens lidelser til universalnøglen, der kan fortolke alle sociale relationer, lukkede Marx effektivt af for, at andre dominansmåder – for eksempel dem, der direkte strider mod den mandlige industriarbejders interesser – kunne ses og analyseres. Og derfor problematiseres i forlængelse heraf for det tredje Marx' dialektikopfattelse, der på lignende vis forsøger at totalisere og homogenisere historien ud fra en teleologisk klasselogik, der ikke formår at indfange andet end de dominansstrukturer, der knytter sig til produktionsmådebegrebet.

Disse kritikpunkter er gammelkendt stof, også inden for den marxistiske teori-tradition. Bogen har da også helliget et kapitel til en gennemgang af neo-marxismens kritiske tilegnelse og viderebearbejdning af Marx. Det gælder for eksempel Sartres eksistentialisme, forskellige sprog- og tegnteorier, herunder Habermas, frankfurterskolens brug af psykoanalyse og Althussers struktur-marxisme. Og det påpeges, hvorledes neo-marxismen herigennem har forsøgt at inddrage andre sociale fænomener end dem, der snævert knytter sig til produktionsforholdene, for eksempel hverdagens livsform. Trods disse ubestridelige teoretiske fremskridt, vil Poster hævde, står neo-marxisterne fortsat i så kraftig gæld til ovennævnte grundpositioner hos Marx, at de har lukket sig selv af fra at gennemføre en radikal kritik af den herskende sociale orden i moderne industrialiserede samfund. Som et eksempel på en teoretiker, der radikalt har forsøgt at bryde det marxistiske produktionsmådebegrebs spændetrøje uden samtidig at fornægte intentionen i den historiske materialisme, fremhæves Foucault, hvis historieopfattelse præsenteres i bogens kapitel 3.

Pointen i Foucaults alternative samfundsopfattelse er ikke, at arbejdsprocessen i dag er fri for undertrykkelse eller for de herskende "magtteknologier". Der er snarere tale om, at nye kritiske begreber bedre udvikles under henvisning til andre sociale praksiser, dels fordi marxismen har koloniseret arbejdskategorien, dels fordi de dominerende sociale strukturer udvikler sig andetsteds. I afstraffelses- og seksualitetspraksiserne og i familiens, militærets og sindssygeanstaltternes sociale beliggenhed har Foucault således afdækket fødslen og udviklingen af nye dominansformer og dermed kombinationer af diskurser og praksiser, der konstituerer nye undertrykkelsesformer.

Poster gennemgår en række af de begreber, der er kommet til at stå centralt i Foucaults forsøg på at afdække sådanne magtteknologier. Det gælder for eksempel den af den Nietzsche'ske genealogi inspirerede opfattelse af historisk diskontinuitet i modsætning til den herskende historieopfattelses, herunder marxismens, insisteren på historisk kontinuitet og fremskridt. Det gælder sammenkoblingen af viden og magt, der nægter at tildele teoretikeren – hvad enten han er oplysningsfilosof eller tilhører den marxistiske avantgarde – en privilegeret, magtfri sandhedsværdi. Og det gælder begrebet om mangfoldige og irreduktible sociale kræfter og netværk i modsætning til marxismens forsøg på at almengøre et enkelt subjekts interesser, nemlig arbejderklassens.

Kapitlets kritiske gennemgang af Foucaults historieopfattelse er i og for sig ganske udmærket, men lider af samme skavank som så mange andre bøger og artikler, der ønsker at introducere Foucault på få sider: Gennemgangen fortaber

sig i lige så mange og lige så umiddelbart uforståelige abstrakter, som Foucaults egne værker. Men Poster begår den genistreg, at han i bogens efterfølgende to kapitler analyserer, hvilke konsekvenser den marxistiske og foucaultske historieopfattelse konkret får i forhold til de to problemfelter, Foucault indgående har beskæftiget sig med: Fængselsvæsenets og seksualitetens historie. Og så får abstrakterne pludselig mening. Ganske illustrativt i den henseende er Posters sammenligning af Rusche & Kirchheimers klassiske frankfurterinspirerede *Punishment and Social Structure* og Foucaults *Overvågning og Straf*, s. 104ff. Selv for folk med indgående forhåndskendskab til Foucault må bogens kapitel 4 og 5 fremstå som spændende og overraskende læsning.

Bogen afsluttes med en overordnet vurdering af Foucault, hvor der argumenteres for, at Foucaults værker vil udgøre et nyttigt udgangspunkt for etableringen af en adækvat kritisk teori om det, Poster betragter som det grundlæggende træk ved de moderne industrisamfund, nemlig disses "informationsmåde".

Generelt må det om Posters bog siges, at den udgør en udmærket introduktion og kommentar til Foucaults forfatterskab og forhold til den marxistiske teoritradition om end afgrænsningen i forhold til marxismen forekommer væsentlig mere klar – ja, den er faktisk overordentlig velskrevet – end positiveringen af Foucaults egne teorier, der ofte ender i for uindviiede ret uforståelige abstrakter. Sidstnævnte opvejes imidlertid af den klare sammenstilling af marxister og foucaultianere, der beskæftiger sig med fængselsvæsen og seksualitet. Sluttelig udmærker bogen sig ved på ingen måde at behandle Foucault med ærefrygt. Tværtom påpeges bestandig inkonsistenser og manglende klarhed i hans arbejder.

Bogen forholder sig ikke videre direkte til de politiske implikationer af Foucaults positioner sammenholdt med marxismens i modsætning til for eksempel Barry Smarts *Foucault, Marxism and Critique* (London: RKP, 1983). Det skal den imidlertid ikke klandres for, da Poster bevidst har valgt at lægge vægten andetsteds. Derimod kunne man efterhånden godt tænke sig, at andre end filosoffer, idéhistorikere eller sociologer ville kaste sig ud i en kritisk granskning af Foucault, ganske særlig politologer. Det er jo besynderligt, at Foucault i adskillige år præsterede en radikal nytænkning af magtproblematikken, uden at dette tilsyneladende er kommet politologerne for øre, hvem man – om nogle – skulle mene havde en vis interesse i studiet af magt. Det er synd, for det er kun få, der indtil videre har forsøgt at relatere Foucault eksplicit til den politologiske magtdiskussion (for eksempel Dahl, Lukes, Miliband og Poulantzas), hvilket der uden tvivl ville kunne komme andet og mere ud af end de noget vidtløftige magtdiskussioner, der på lettere incestuøs vis føres blandt idéhistorikere i dag. Det er tilsyneladende en skæbne, Foucault deler med Habermas, der ligeledes overlades nærmest fuldstændigt til humanisterne på trods af hans indgående og omfattende studier af forhold med direkte relevans for politologien, ikke mindst forvaltningslæren.

Erik Albæk